

Мр. Аднан ПЕПИЋ\*

## НОВИНЕ МАЛУМАТ О ПОСЈЕТИ КЊАЗА НИКОЛЕ ИСТАНБУЛУ 1899. ГОДИНЕ

*ABSTRACT: After gaining the independence at the Congress of Berlin in 1878, relations between Montenegro and the Ottoman Empire were on a relatively high level. They were especially good during the reign of Prince Nikola and Sultan Abdulhamid the Second, mostly due to their mutual friendship. Such relations resulted in two visits of Prince Nikola to Istanbul, in 1883 and 1899. The second visit was widely commented in Istanbul daily newspapers. One of them was Malumat, which on several occasions published articles regarding the Prince's visit. This paper intends to provide an overview of Malumat's reporting on the Prince Nikola's visit to Istanbul in 1899.*

*KEY WORDS: Prince Nikola, Montenegro, Sultan Abdulhamid II, Ottoman Empire, Malumat, Istanbul.*

### Увод

Црна Гора је међународно признање стекла на Берлинском конгресу 1878. године, иако је и прије овог конгреса била стекла одређене видове независности. С међународним признањем Црна Гора је значајно проширила своју државну територију. Као што је познато, Црна Гора је одлукама Берлинског конгреса добила неколико градова с дотада већинским муслиманским становништвом, које је због новонастале ситуације било пред тешком одлуком - остати на вјековним огњиштима или, још тежом, отићи у државу чији су поданици били више вјекова. Њихов остатак је био отежан и чињеницом да им је неријетко одузимана имовина која је до тога времена била у њиховом вишестољетном по-

---

\* Аутор је виши истраживач у Историјском институту Црне Горе.

сједу. Разлог томе је био што су посједовали богатију и плоднију земљу у односу на Црногорце који су дотада посједовали мање плодну или скоро неплодну земљу. Стога су Црногорци, итекако, радили на добијању плодније муслиманске земље, па су у појединим мјестима локалне власти поспјешивале иселјење муслиманског народа како би могли присвојити њихову имовину. Ни одређене мјере књаза Николе нису успјеле спријечити самовољу појединих локалних власти и иселјавање муслиманског народа.<sup>1</sup>

### Односи између Црне Горе и Османлија

Након Берлинског конгреса једно од новостворених питања је, свакако, било питање мухаџира, као и њихове имовине, која је, на жалост, све више излазила из њихова посједа.<sup>2</sup>

Иако је Берлинским конгресом добијена независност коју су признале све велике силе, између Црне Горе и османске државе је остало још много спорних питања која је требало рјешавати. Вјероватно најкомплексније и најтеже питање је било разграничење између двије државе. Оно што је било лако рјешиво за столом тешко се рјешавало на терену. Имајући у виду чињеницу да се мјештани појединих мјеста, која су према одредбама уговора требала припасти једној од држава, нијесу слагали с тим одредбама и да су се томе опирали, рјешавање овог питања је у значајној мјери било отежано. Тај проблем је најчешће био изражен у областима самог разграничења. Стога је питање разграничења било једно од најзначајнијих и најдуже рјешаваних питања између двије сусједне државе.<sup>3</sup> Поред обавезе разграничења, двије државе су морале рјешавати и многа друга питања.

С успостављањем дипломатских односа ваљало је унаприједити међусобне односе пошто су обје државе биле исцрпљене дуготрајним ратовањима. Османска држава је била на издисају због честих и тешких ратовања у скоро свим својим пограничним дјеловима. На Берлинском конгресу она је изгубила значајну територију. Пријеко јој је био потребан мир, како с великим силама тако и с новонасталим сусједима.<sup>4</sup> С друге стране, Црна Гора је након тешких ратова за стицање независности била

<sup>1</sup> Шербо Растодер, *Бошњаци/Муслимани Црне Горе између прошлости и садашњости*, Алманах, Подгорица, 2010, 30-31.

<sup>2</sup> Исто, 45.

<sup>3</sup> Abidin Temizer, *Osmanlı-Karadağ Sınır Anlaşmazlıkları ve Çözümü (1878-1912)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (neobjavljeni magistarski rad), Samsun, 2007, 54-58.

<sup>4</sup> Alija Muhammed es-Sallabi, *Osmanlijska država uzroci uspona i pada*, Sarajevo, 2010, 463.

материјално исцрпљена. Уједно је морала радити на изградњи нових државних институција и успостави реформи, које су биле неопходне након стицања независности. Због тога су двије сусједне државе биле упућене на успостављање не само мира већ и добрих сусједских и пријатељских односа. Султан Абдулхамид II је велику важност давао изградњи таквих односа са Црном Гором. Према казивањима књаза Николе султан Абдулхамид II је био искрено наклоњен Црној Гори и њеном књазу, јер су књаз и његов народ према османској држави „*једини водили праву и искрену политику*“ како наглашава књаз у својим мемоарима.<sup>5</sup> Искреност и досљедност у политици према моћном сусједу су књаза препоручивали код султана, који га је позивао на свој двор у циљу успоставе бољих односа и рјешавања текућих проблема.

Као што је познато, књаз Никола је два пута посјетио Истанбул. Први пут 1883. а други пут 1899. године. Књаз је о посјетама Истанбулу оставио драгоцене податке у својим мемоарима. У њима је детаљно описао посјете, тако да се на основу његових описа може добит цјеловит увид о њима. Захваљујући томе зна се како је и на који начин приман на двору султана Абдулхамида II, као и о њиховим разговарима, за које књаз каже да су били срдачни, пријатељски и занимљиви. Уједно, упознати смо са свим појединостима у вези с дипломатским и вандипломатским активностима књаза Николе у Истанбулу у вријеме тих посјета.<sup>6</sup>

Оно што је овдје битно истаћи је да је прва књажева посјета Истанбулу била само пет година након што је Црна Гора добила независност. Стога су у његовим запажањима присутни емоционални набоји ношени ослободилачком борбом црногорског народа, коју је водио против османске државе.

За разлику од прве посјете, друга је временски била удаљенија од крвавих борби и већ су били успостављени добри и пријатељски односи двије државе. То се, итекако, може осјетити у књажевом писању, гдје су његова запажања с пуно пријатељских наклоности према османском владару, о којем говори као о свом искреном и драгом пријатељу. Присутна је његова наклоност и према самој османској држави. А о Истанбулу говори с много дивљења.<sup>7</sup>

Како је друга књажева посјета падала у вријеме годишњице доласка на пријесто султана Абдулхамида II, попримила је свечани карактер. С друге стране, књаз Никола је хтио видјети сарај који му је раније даривао султан. Сарај, односно, дворец Емирган се налазио у богатој муслиманској махали, насељу, како наглашава књаз, на обали

<sup>5</sup> Краљ Никола I Петровић, *Мемоари*, Подгорица, 2009, 365.

<sup>6</sup> Исто, 319-411.

<sup>7</sup> Исто, 374-375.

Босфора. Сарај је коришћен као зграда посланства све док Црна Гора није прекинула дипломатске односе с османском државом 1912. године. Иначе, након што је краљ Никола у годинама изгнанства био приморан продати свој сарај, он је мијењао неколико власника. Данас је овај сарај у функцији музеја породице Sabancı (Сабанци), једне од најбогатијих породица у Турској.

Након што је приспио у Истанбул, 19. августа 1899. године, према казивању књаза Николе, био је позван да посјети султана Абдулхамида II. Како се његово приспијеће поклапало с прославом дана ступања на пријесто султана, ова посјета је имала званични карактер, али се разговор између два владара водио у опуштеној атмосфери. Тако су два добра пријатеља и владара двије сусједне земље разговарала о свим битним људским стварима. У разговорима су се дотицали разних тема као што су путовања, бродови, умјетност, музика. Занимљив и драгоцјен је био разговор о сликарству. Током разговора нијесу разговарали о политици. Сусрет и разговор између два владара био је уприличен у сарају Јилдиз који је султан Абдулхамид II користио као своју резиденцију, за разлику од других султана из тог времена који су боравили у Долмабахче сарају.<sup>8</sup>

### Новине *Малумат* о књажевој посјети

Књажева посјета Истанбулу била је пропраћена и у оновременој османској штампи. Дневне новине које су излазиле у Истанбулу су писале о њој. Поред османских дневних гласила, о посјети књаза Николе писале су и гласила која су на страним језицима излазила у Истанбулу, на француском, али и на јужнословенским, тј. српском језику, попут новине *Цариградски гласник*.

Значајну пажњу књажевим дипломатским активностима током ове посјете Истанбулу дало је дневно гласило *Икдам* које је свакодневно обавјештавало своје читатељство о свим активностима које је имао књаз Никола. Пред *Икдама* и друга дневна гласила су писала о књажевом боравку у Истанбулу као што су *Ватан* и *Сабах*. У *Ватану* је, између осталог, пренијет и један чланак из *Гласа Црногорца* у коме се похвално говори о султану Абдулхамиду II.<sup>9</sup>

Поред ових гласила изузетно запажене осврте о књажевој посјети су дале и новине *Малумат*. Ријеч *малумат* је једна од многих ријечи

<sup>8</sup> Uğur Özcan, *Sultan Abdulhamid II ve Prens Nikola Döneminde Türk-Karadağ İlişlileri* (Турско-црногорски односи у вријеме султана Абдулхамида II и књаза Николе), Зборник излагања са Округлог стола о црногорско-турском културолошком и укупно цивилизацијском прожимању (Подгорица, 16. Маја 2009), Подгорица, 2009, 17.

<sup>9</sup> Исто, 20.

арапског поријекла које су биле у употреби у османском језику. У пријеводу значи знање, сазнање, обавијест, вијест, информисање. *Малумат* новине су почеле са излажењем 1897. године. Власник и директор је био Мехмед Емин-бег.

Прва вијест о доласку црногорског књаза у Истанбул и његовом пријему код султана у сарају *Јилдиз* поводом јубилеја његовог устоличења у *Малумату* је објављена у броју 818, од петка, 25. ребиул ахира 1317. године по хиџри или 1. септембра 1899. године (милади), односно 20. августа 1315. године (руми). Поред ове обавијести, о књажевом приспијећу у Истанбул у *Малумату* су на насловној страни објављене двије фотографије књаза Николе и књагиње Милене. Фотографије су објављене у средини листа и једна су испод друге.

Вијест о књажевом приспијећу и његовом пријему код султана објављена је на другој страници *Малумата*. У њој се каже да је поводом султановог устоличења у Истанбул приспиео књаз Црне Горе Никола са супругом и сином, принцом Мирком. Ради њихова доласка специјално им је био намијењен брод који је допловио у вечерњим сатима. Дочекали су их високи државни дужносници, на челу с министром вањских послова. Након државних почести уприличених у башти Долмабахче сараја, књаз Никола је са својом свитом кренуо према дворцу Јилдиз гдје га је очекивао султан. Овом приликом је детаљно описан начин на који је књаз био праћен до дворца. Књаз је са супругом и министром вањских послова био смјештен у кочији са четири коња, док су принц Мирко и остала свита били у кочијама с два коња. У свакој кочији се налазио по један османски службеник. Поред кочија на коњима су их пратили војници на коњима. На главној капији дворца дочекали су их султанова гарда и војна музике, након чега су имали свечани пријем у султановој резиденцији. Након завршетка пријема књаз се с делегацијом вратио у Долмабахче сарај иза кога је отишао у своју резиденцију у дворац Емирган.

С овим је завршено извјешће о књажевом приспијећу и пријему код султана Абдулхамида II у његовом резидентном дворцу.

*Малумат* су првог дана након књажевог приспијећа и пријема код султана на трећој страници истог броја дале још једну кратку вијест о боравку књаза Николе са супругом и принцом Мирком на свечаности поводом султанове годишњице.

На овај начин *Малумат* су кроз опширан опис о доласку књаза Николе у Истанбул и његовом пријему код султана дале значај његовој посјети, што је веома пошто је била ријеч о владару једне мале земље.

*Малумат* су и у наредном броју на насловној страни објавиле кратку вијест о књажевом пријему код султана и његовом присуству

на свечаности. То је било у броју 819 од суботе, 26. ребиул ахира 1317. хицретске године, односно 2. септембра 1899. или 21. августа 1315. године.

У броју 824, четвртак, 1. цемадијулула 1317. хицретске године, односно 7. септембра 1899. или 26. августа 1315. године, на насловници, у десном горњем углу, што значи у првој вијести, дат је још један опис књажеве посјете, са обавјештењем, уједно, и о његовом одласку, јер је дан раније књаз отпутовао из Истанбула према луци Бар.

Новине *Малулат* нијесу писале само о овој посјети књаза Николе. Оно што је занимљиво овдје казати је да су још у броју 788 од 25. ребиулевела 1317. хицретске, или 2. августа 1899 по јулијанском, односно 12. јула 1315. према грегоријанском календару на насловници дали фотографију принца Данила, поводом његовог вјенчања с принцем Милицом.

Mr. Adnan PEPIĆ

#### THE MALAMUT NEWSPAPER ABOUT PRINCE NIKOLA'S VISIT TO ISTANBUL IN 1899

##### *Summary*

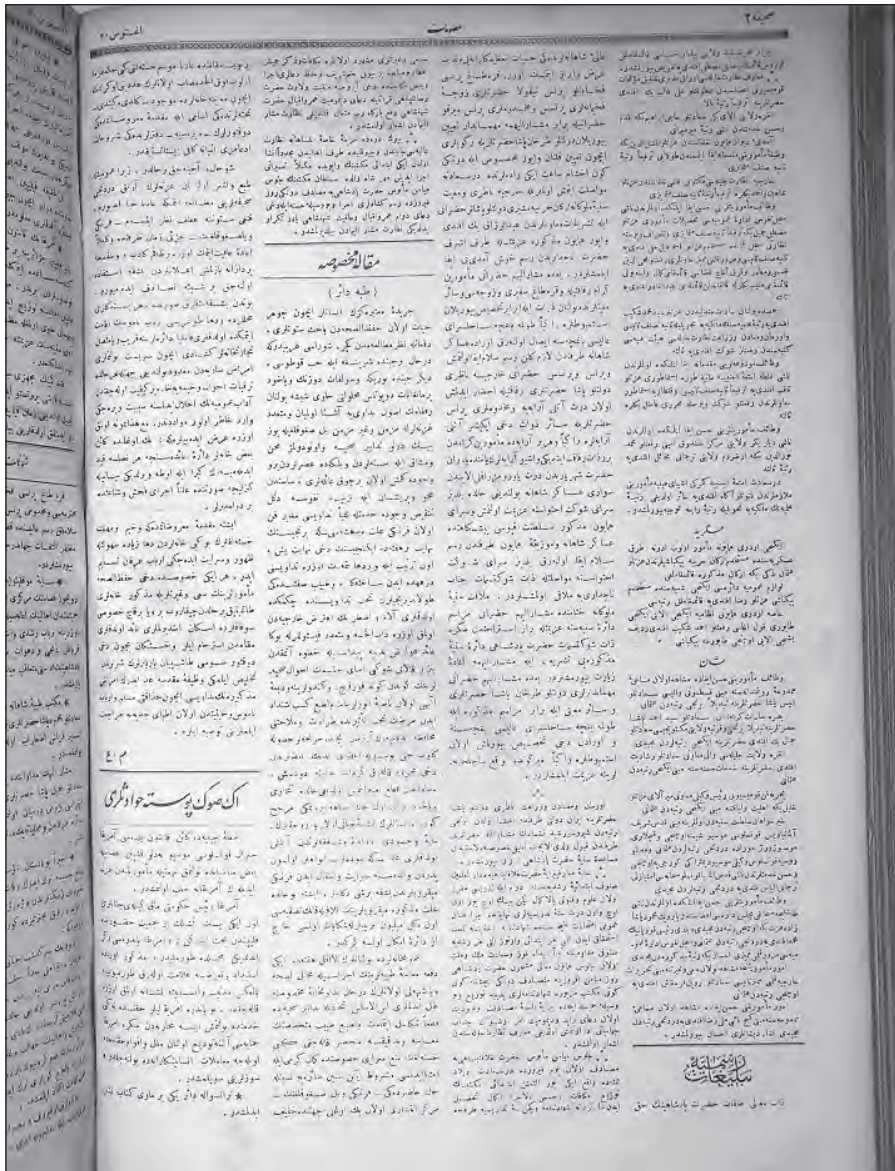
After Montenegro gained independence at the Berlin Congress in 1878, its relations with the Ottomans were at a high level. These relations were particularly good at the time of Prince Nikola and Sultan Abdulhamid II. Their friendship strengthened the relations between these two countries. After they had established good relations between their countries, Prince Nikola visited Istanbul twice. His first visit was five years after gaining independence, and the second visit was in 1899. Many newspapers in Istanbul reported on the second visit of Prince Nikola to Istanbul. The Malamut newspaper wrote about Prince's visit several times, especially bringing the articles about Prince Nikola's visit to Istanbul in 1899. Mentioned articles put an emphasis on Sultan's reception of Montenegrin ruler at his castle, Yldiz. These were not the only articles regarding the Montenegrin royal family, since The Malumat has brought relating articles and photographs of prince Danilo after his wedding with princess Milena.



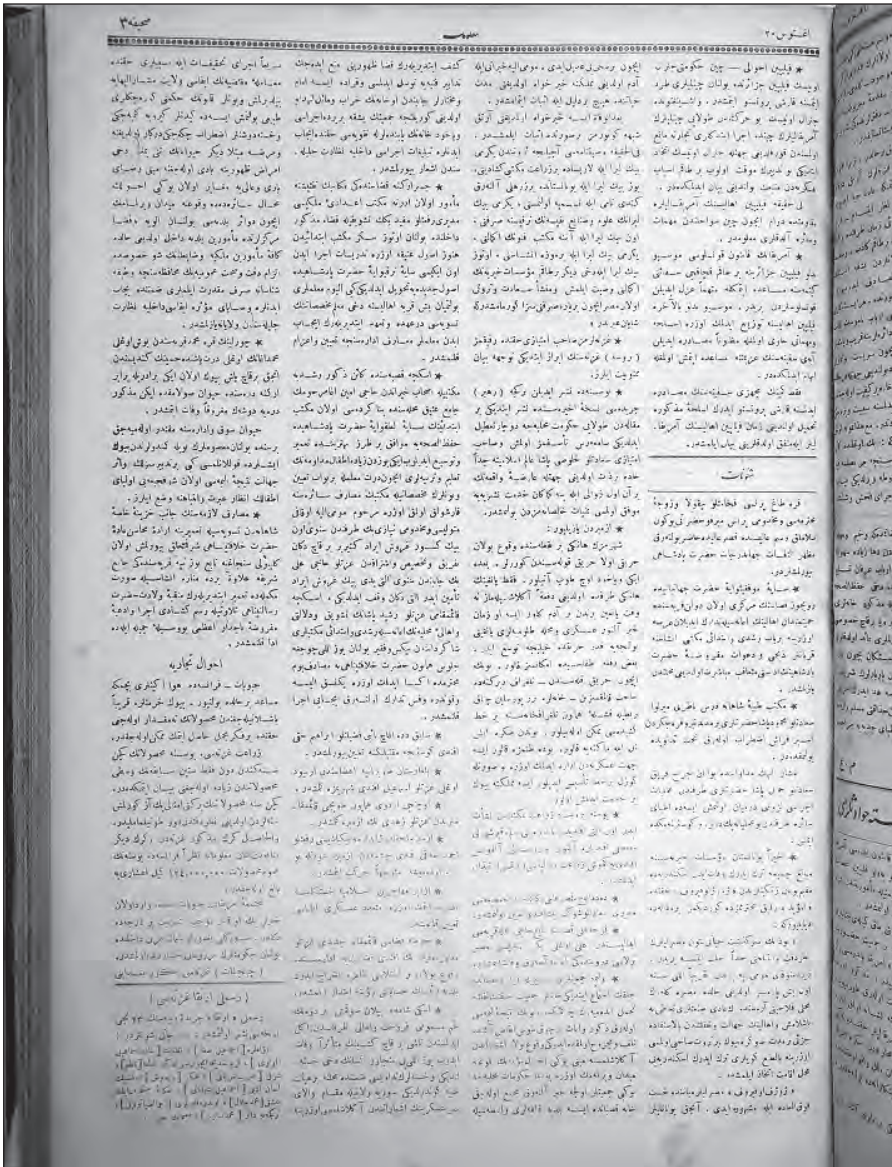


Фотографија 2: Малумат, број 818, 25. Ребиул-ухра 1317, 20. Август 1315, 1. Септембар 1899. године. Фотографије Књаза Николе и књегиње Милене поводом приспијећа у Истанбул.





Фотографија 3: Малумат, број 818, страна 2. На овој страници је описан пријем код султана Абдулхамиду II у његовој резиденцији, дворцу Јилдиз.



Фотографија 4: Малумат, број 818, страна 3. На овој страници је дата кратка обавијест о присуству књаза Николе са супругом и принцом Мирком на церемонији годишњице устоличења султана Абдулхамида II.